

Ekososyalist devrimin rengi

Prof. Dr. Aykut ÇOBAN

BirGün Pazar, 12 Kasım 2023, <https://www.birgun.net/makale/ekososyalist-devrimin-rengi-482875>

Ekososyalist devrim kıvıla mı yeşile mi çalmalı? Bu soru ekososyalist siyaseti, düzen içi ideolojilerden ayırmayı, ekososyalizmi yaşama geçirecek özneyi oluşturmayı, ekososyalist toplum imgeleminin ipuçlarını elde etmeyi sağlayan kritik bir soru. Başka bir anlatımla, ekososyalizmin siyasal kuruluşuyla ilgili bir tartışma bölgesindeyiz.

Ekososyalizm 1970’li yıllarda Marksizmle Yeşil/ekolojik düşünce arasında teorik köprülerin oluşturulmasıyla doğdu. İzleyen yıllarda ortaya çıkan kimi Yeşil partilerin kendilerini, “dışı yeşil içi kıvıl karpuz” olarak nitelermeleri, Marksizmin ekoloji siyasetine katkısına göndermede bulunur. Benzer biçimde, ekolojik teori-pratiğin de “Marksizmin yeşillenmesi”ne etkisi oldu. Gelgelelim, ekososyalizmde kıvıl ihmal edildiğinde, resim paletindeki yeşil-kıvıl birleşiminde olduğu gibi, ekososyalizmin bayrağı sarıya kaçıyor. Örnekleri arasında, *Elveda Proletarya* diyen André Gorz, ruhaniliğe bağlanan Rudolf Bahro var.

Ekososyalizm şemsiyesi altında toplanabilecek ünlü isimlerin çoğunun, neoliberal dönemde işçi sınıfı mücadelesinin gerilemesine koşut olarak, “sınıftan kaçış” rüzgârına kapıldıkları söylenebilir. Aynı dönemde kentsel ve daha çok da kırsal ekoloji direnişleri, yerli topluluk mücadeleleri, daha sonra iklim hareketi yükseliştedir. Ekososyalizmin önde giden figürleri,

işçilere, emekçilere yönelen bir teorik içerme arayışı, sınıf içinde çalışma yürütme çabası geliştirmediler. İşçi sınıfının boşalttığını ve kim bilir belki de geri dönmeyeceğini düşündükleri alanın, ekososyalist devrim sürecinde ekoloji ve topluluk mücadeleleriyle doldurulabileceğini sandılar.

Örneğin, Paris ve Belem’de ilan edilen iki ayrı “Ekososyalist Manifesto”da bir bütün olarak insanlık üzerinde durulur, ekososyalist devrimde sınıf mücadelesi ve işçi sınıfının rolünden söz edilmez. Emekçilerin ve köylülerin toplumsal adalet arayışlarının ekolojik adaletten ayrılmaz olduğuna şöyle bir değinilir. Asıl olarak yoksulların, yerli halkların, ezilenlerin, kadınların, ekoloji mücadelelerinin önemi belirtilir. Benzer biçimde, Fransa’da Sol Parti’nin yayımladığı “Ekososyalizm Üzerine 18 Tez”de emek, ekoloji, kadın mücadelesi gibi toplumsal aktörlerin çoğulluğu içinde bir direniş ve mücadele eksenini çizilmekle birlikte, ekososyalist özne olarak soyut, sınıfsız, tüm “yurttaş”lara işaret edilir. O kadar ki metinde, “ekososyalizm yolunda yurttaşların devrimi” ifadesine yer verilir.

Örneklerdeki gibi perspektifler, ekososyalist mücadeleyle işçi sınıfını ayırmakla kalmaz, işçi sınıfının mücadeleye içerilmesine de köstek olur; sonuçta da bana kalırsa, ekososyalist devrim olanağını boğar. Manifestoların yazarlarından Joel Kovel *Doğanın Düşmanı* kitabında, işçilerle çiftçileri “ekolojik olarak kirletici etkinliklerde yer alanlar” diye niteler. Buna karşılık hangi toplum kesimlerinden oluştuğu belli olmayan direniş toplulukları, ekolojik üretim birlikleri gibi kapitalizm içindeki çatlaklar, çeşitlenip çoğalacaklar. Onlar çoğaldıkça sermaye güçleri kendi kendilerine olan güveni kaybedecek, derken ekososyalizm saflarına doğru artan yer değiştirmelerle birlikte devlet aygıtı da el değiştirecek...

Ekososyalizm yazınında yerel ekolojik pratiklerle, topluluk direnişleriyle biçimlenen ekolojik-toplumsal devrim görüşü, belirli bir ağırlık merkezi oluşturuyor. Buna göre, ekososyalizme geçiş, bir gecede “Kışlık Sarayı yerle bir etme olayı” değildir. Yine de, uzun sürecek o devrimde işçilerin yeri, eskisi kadar göz ardı edilmiyor artık. John Bellamy Foster ve Brett Clark’a göre, ekolojik devrim, ana ivmesini “iktisadi ve ekolojik krizlerin buluşması ve çalışan toplulukların ve kültürlerin kolektif direnişinin oluşturduğu çevresel proletaryada” bulacaktır. Ama “çevresel proletarya” hakkında bundan daha fazlasını söylemiyorlar. Devrimi ivmelendiren, kendi kendini yöneten, gereksinim için üreten, “sürdürülebilir topluluklar”ın dışında kalan, sermayenin sömürsü altındaki geniş işçi, emekçi yığınlarıyla ekososyalist devrimin ilişkisi nasıl kurulacak?

Ekososyalist yazında genellikle kayıp halka, siyasal iktidarın elde edilmesi konusudur. Toplumsal yaşamda eko-toplumsal mücadelelere, deneyimlere, pratiklere belki de olması gerekenden fazla bel bağlanması, siyasal iktidarın elde edilmesi tartışmasını perdelemiş olabilir. Son yıllarda bu eğilim değişiyor. Ekososyalist devrim stratejisinde siyasal devrime dair öneriler ve yaklaşımlar da ileri sürülüyor...

Bunlardan biri, Kai Heron ve Jodi Dean’in “İklim Leninizmi”. İklim ve ekoloji politikalarının uygulanması için emekçilerin egemen olduğu sosyalist devlet şarttır. Bunun olabilmesi için devlet iktidarının ele geçirilmesinin, iktidar olabilmek için devrimin, devrim için de onu

örgütleyecek Leninist partinin gerekli olduğunu vurgularlar. Bu yaklaşımda, Leninist parti, mücadelenin işçi, köylü, kadın, ezilen ulus öğelerinin bir araya getirilmesi için de bir gereksinim.

Carl Boggs da devlet iktidarını ele geçirecek bir öncü güç olasılığına dikkati çeker ve “İklim Jakobeni” stratejisini önerir. Bunun teorik gerekçelerini Lenin ve Gramsci’nin yaklaşımlarına dayandırır. Boggs proleter bir devrimin uzak olasılık olduğunu söyler. Ekonomiden çok siyaseti öne çıkaran, öncü gücün yukarıdan devrimi ve halk seferberliğiyle sağlanan aşağıdan desteği birleştiren, örgütsel bütünlükle ideolojik yönelimi bir araya getiren bir ekososyalizme geçiş modelini savunur. Ama bu stratejinin ayrıntılarını tartışmaz.

Ekososyalizm siyaseti sıçrama yapacaksa, devrimci teoriyle devrimci mücadelenin etkileşimi gerçeğini ihmal edemez. Öyle görünüyor ki, ekososyalizmin neredeyse elli yılı bulan tarihinde dünyayı anlamaya adanmış göz alıcı yapıtlar, bir doygunluğa ulaşmış olmalı. Ekososyalist devrimde özne, işçi sınıfının içerilmesi, öğelerin ittifakları, örgütlenme konularında teorik derinleştirme sağlayarak mücadeleyi geliştirme ve dünyayı değiştirme işine odaklanma zamanı artık.